

Tornberg Vesa

PÄIVÄTOIMINNAN KEHITTÄMINEN

Uuden toimintamallin luominen palvelukoti Rantaniemen päivätoimintaan

**Opinnäytetyö
CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU
Sosionomin koulutusohjelma
Huhtikuu 2013**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Centria ammattikorkeakoulu	Aika Huhtikuu 2013	Tekijä/tekijät Tornberg Vesa
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn nimi PÄIVÄTOIMINNAN KEHITTÄMINEN. Uuden toimintamallin luominen palvelukoti Rantaniemen päivätoimintaan		
Työn ohjaaja Nurmenniemi Helinä	Sivumäärä [29 + 5]	
Työelämäohjaaja Kanerva Outi		
<p>Opinnäytetyön tavoitteena oli uuden toimintamallin kehittäminen kehitysvammaisten päivätoimintaan palvelukoti Rantaniemeen. Työn tavoitteena oli järjestelmällisempi ja asiakaslähtöisempi toiminta. Kehittämistyö toteutettiin yhteistyössä asiakkaiden ja henkilökunnan kanssa.</p> <p>Opinnäytetyö oli toiminnallinen ja työ-elämlähtöinen. Kehittäminen eteni prosessimaisesti vaiheittain. Kehittämistyön menetelmänä käytettiin W. Edwards Demingin PDCA- kehityssykliä. Prosessin ensimmäisessä vaiheessa kartoitettiin teoriapohjaa, sekä asiakkaiden ja henkilökunnan tarpeita. Toisessa vaiheessa toimintamallia toteutettiin käytännössä ja kolmannessa vaiheessa arvioitiin toimintamallia, sekä sen jatkokehittämistarpeita.</p> <p>Kehittämistyön tuloksena syntyi uusi toimintamalli kehitysvammaisten päivätoimintaan palvelukoti Rantaniemessä. Uudessa toimintamallissa toimintaa suunniteltiin toimintasuunnitelmalla neljännesvuosi eteenpäin ja sitä toteutettiin kiinteän viikko-ohjelman mukaisesti. Asiakkaille suoritettiin asiakaskyselyt neljännesvuosittain toiminnan laadusta ja kehittämistarpeista.</p>		

Asiasanat

kehitysvammaisuus, osallisuus, päivätoiminta

ABSTRACT

CENTRIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES	Date April 2013	Author Tornberg Vesa
Degree programme Social Services		
Name of thesis DEVELOPING THE DAY ACTIVIES a new model for the rehabilitative day activities for the handicapped customers of Palvelukoti Rantaniemi		
Instructor Nurmenniemi Helinä		Pages [29 + 5]
Supervisor Kanerva Outi		
<p>The purpose of this research was to find a new model for the rehabilitative day activities for the handicapped customers of Palvelukoti Rantaniemi. the Main goal was to find more organized and customer-oriented day activities. The research was carried out in cooperation with both the customers and the personnel.</p> <p>The thesis was practice as well as work-oriented. The study proceeded as a process step by step. The research Method used in the study is based on PDCA- management method, developed by W. Edwards Deming. The first step included studying theory and finding out the needs of the customers and the personnel. In the second phase the new model for day activities was tested in practice. In the third phase the model was evaluated and the development needs were considered.</p> <p>As a result of the study a new model for rehabilitative day activities in Palvelukoti Rantaniemi was created. In the new model, activities are planned for every quarter of a year and activies follow a fixed week schedule. A Customer survey about the service quality and the needs for development was carried out every third month.</p>		

<p>Key words Mental disability, involvement, daytime activity</p>
--

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TAUSTAT JA TAVOITTEET	2
2.1	Tausta ja tavoitteet	2
2.2	Viitekehys	
	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.	
3	PALVELUKOTI RANTANIEMI	5
3.1	Palvelun tarjoaja	5
3.2	Palvelun käyttäjät	7
4	KEHITYSVAMMAISUUS	9
4.1	Kehitysvammaisuuden määritelmä	9
4.2	Osallisuus ja yksilökeskeinen elämän suunnittelu	10
5	PÄIVÄTOIMINTA	11
5.1	Yleistä	11
5.2	Toiminnalliset menetelmät	11
5.3	Päivätoiminta Rantaniemessä	12
6	ASIAKASTYYTYVÄISYYS	13
6.1	Asiakaslähtöisyys	13
6.2	Palvelun laatu	14
7	TOTEUTUS JA MENETELMÄT	15
7.1	Kehittämisen prosessi	15
7.2	Suunnitteluvaihe	16
7.3	Toteutusvaihe	18
7.4	Arviointivaihe	22
7.5	Kehittämisen prosessin tulokset	25
8	POHDINTA	27
	LÄHTEET	30
	LIITTEET	
LIITE 1/2	Rantaniemen päivätoiminnan toimintasuunnitelma	
LIITE 2	Rantaniemen päivätoiminnan viikko-ohjelma	
LIITE 3	Yhteenveto asiakaskyselystä mielenkiinnon kohteet	
LIITE 4	Yhteenveto asiakastyytyväisyys kyselystä	
LIITE 5	Asiakastyytyväisyyskysely	
	KUVIOT	
KUVIO 1	Palvelukoti Rantaniemi	4
KUVIO 2	Edward Demingin PDCA-sykli	14
KUVIO 3.	Kehittämisen prosessi eteneminen	15
KUVIO 4.	Asiakaspalaute päivätoiminnasta- kyselyn tulokset	23

1 JOHDANTO

Vuonna 1978 voimaan astunut laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista siirsi painopistettä laitostaltauudesta avohuoltoon. Avohuollon palveluiden tarjonta on kasvanut 1990- ja 2000-luvun ajan. Kainuun Hoivataito Oy perusti 2008 kehitysvammaisten Palvelukodin Reisjärvellä. Palvelukoti Rantaniemessä on järjestetty alusta alkaen päivätoimintaa niille asukkaille, jotka eivät käy muussa toiminnassa palvelukodin ulkopuolella.

Olen työskennellyt sosionomiopintojeni ohessa palvelukoti Rantaniemessä päivätoiminnan ohjaajana vuodesta 2010 lähtien. Työskentelyni aikana olen havainnoinut päivätoiminnan kehittämistarpeita, joita erityisesti olivat järjestelmällisyyden, suunnitelmallisuuden ja asiakkaiden osallisuuden lisääminen.

Opinnäytetyön tekemisen aloitin joulukuussa 2011, jolloin määriteltiin kehittämistyön tavoitteet ja aikataulu. Opinnäytetyön ensimmäinen vaihe oli toiminnan suunnittelu, toinen vaihe toteutus ja kolmas vaihe toiminnan arviointi. Suunnitteluvaihe toteutettiin joulukuussa. Toteutusvaihe kesti tammikuusta maaliskuuhun, ja toiminnan arviointi tapahtui huhtikuussa. Arvioinnin pohjalta loin toimintasuunnitelman neljännesvuodeksi eteenpäin.

Toiminnan tavoitteena oli saada järjestelmällisyyttä toimintaan tekemällä asiakkaille kysely neljännesvuosittain mielenkiinnonkohteista ja suorittamalla samalla asiakastytyväisyyskysely toiminnan laadun arvioimiseksi asiakkaan näkökulmasta. Saatujen palautteiden pohjalta suunnitellaan tuleva toiminta neljännesvuodeksi eteenpäin.

2 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TAUSTAT JA TAVOITTEET

Opinnäytetyö tavoitteena oli kehittää uusi toimintamalli kehitysvammaisten päivätoimintaan palvelukoti Rantaniemessä. Toiminnallinen opinnäytetyön oli työelämälähtöinen, ja se eteni prosessimaisesti.

2.1 Tausta ja tavoitteet

Ensimmäisen kosketuksen työhön kehitysvammaisten parissa sain työni kautta palvelukoti Rantaniemessä. Työ kehitysvammaisten kanssa on ollut alusta alkaen mieleistä ja palkitsevaa. Motivoivaa on ollut monipuolinen ja vaihteleva työ kehitysvammaisten kanssa. Välitön palaute tehdystä työstä on erityisen palkitsevaa työssä kehitysvammaisten kanssa.

Toimiessani opintojen ohella päivätoiminnan ohjaajana Palvelukoti Rantaniemessä heräsi ajatus opinnäytetyön tekemisestä päivätoiminnan kehittämiseksi järjestelmällisempään suuntaan. Keskustelin opinnäytetyön tekemisestä palvelukodin henkilökunnan kanssa, ja mietimme erilaisia vaihto-ehtoja, joita olin pohtinut. Keskusteluissamme hahmottui aiheeksi päivätoiminnan kokonaisvaltainen kehittäminen, suunnitelmallisuuden lisääminen ja erityisesti laadullisten asioiden huomioiminen.

Opinnäytetyön tavoitteeksi asetettiin uuden toimintamallin luominen palvelukodin päivätoiminnalle. Uudessa toimintamallissa tavoitteena oli suunnitelmallisuuden lisääminen siten, että neljännesvuosittain tarkastellaan toteutunutta neljännesvuotta, ja suunnitellaan tuleva neljännesvuosi eteenpäin. Toimintaa arvioitaisiin asiakaskyselyn avulla neljästi vuodessa ja neljästi vuodessa osallistujille suoritettaisiin asiakaskysely mielenkiinnonkohteista päivätoiminnassa. Näin rakennettaisiin toimintasuunnitelma päivätoimintaan. Toimintaa rakennetaan entistä enemmän toimintatuokioiden ympärille, ja joka aamu pidetään aamukokous, jossa käydään läpi tuleva päivä. Jokaisella päivätoimintaan osallistuvalla on oma viikkosuunnitelmansa, jonka mukaan he toimivat. Yhdessä tehtävät toimintatuokioiden ovat osa asiakkaiden omaa viikkosuunnitelmaa. Asiakkaiden osallisuuden lisääminen asetettiin myös tavoitteeksi koskien etenkin vaikeavammaisia.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tukea kehitysvammaisten osallisuutta toimintaan ja heidän mahdollisuutta vaikuttaa toiminnan sisältöön. Yhteiskunnallisesti näkökulmasta kehitysvammaisten asema on muuttunut teon kohteesta aktiiviseksi tekijäksi, ja tämän muutoksen tukeminen oli yksi opinnäytetyön tavoitteista. Huomio vamma aiheuttamista rajoitteista kiinnitetään asiakkaan voimavaroihin ja kiinnostuksen kohteisiin. (Kono-la, Kekki, Tiihonen, & Marjamäki 2011, 33).

Rantaniemen päivätoiminnan kehittämisen tavoitteena on luoda uusi toimintamalli päivätoimintaan. Toimintamallissa huomioidaan asiakkaat yksilöllisesti entistä paremmin. Teoreettisia näkökulmia työhöni ovat osallisuus-, aktiivinen tuki- ja voimaantumisen käsitteet.

Osallisuus ilmenee päivätoiminnassa siten, että mitään asioita ei pidetä itsestään selvyytensä vaan asiakkaat ohjataan tai avustetaan tekemään yhä enemmän omia valintoja ja ajattelemaan itse. Vammaisen osallisuuden lisääminen ei estä avustajaa tai ohjaajaa esittämästä tai perustelemasta omia mielipiteitään. Mikäli vammaisen valitsee tilanteeseen täysin sopimattomat asusteet, täytyy vammaista ohjata tarpeen mukaan. Esimerkiksi talvella täytyy ulkona ollessa pukeutua asianmukaisesti. Kysymys on tiedon lisäksi vuorovaikutuksesta ja tavasta, miten mielipiteet ilmaistaan siten, että vammaisella jää lopullinen päätösvalta asiasta. (Ihalainen & Kettunen 2009, 157.)

Aktiivinen tuki tarkoittaa työntekijän tapaa toimia kehitysvammaisen henkilön kanssa. Keskeisimpiä asioita ovat kommunikaatio ja vuorovaikutus. Tärkeitä ovat myös positiiviset keinot, joilla kannustetaan ja tuetaan henkilön mielipiteen ilmaisua ja osallisuuden tunnetta elämässä. Huomio pyritään siirtämään kehitysvammaisen henkilön ominaisuuksista, toimintakyvystä ja osaamisesta työntekijän toiminnan arviointiin ja työskentelyn kehittämiseen. Päivätoiminnassa aktiivinen tuki esiintyy osallistavana toimintana, jossa asiakkaat voivat itse vaikuttaa toiminnan sisältöön. (Hintsala & Ahlsten 2011, 21.)

Päivätoiminnan tavoitteena on tuottaa positiivisia onnistumisen kokemuksia osallistujille. Toiminnan tulee olla sellaista, että siinä on kaikilla mahdollisuus oman toimintakykynsä rajoissa onnistua. Voimaantuminen tarkoittaa sitä, että asiakas saa omien hyvien kokemusten perusteella energiaa kohdata vaikeuksia ja selvittää paremmin ongelmatilan-

teistaan. Kun halutaan voimaannuttaa asiakasta, keskitytään ongelmien sijasta ratkaisuihin ja jo olemassa oleviin kykyihin. (Ihalainen & Kettunen 2009, 49-50.)

Rantaniemessä järjestettävä päivätoiminta perustuu lakiin vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Laki määrittelee raamit toiminnalle. Vammaisuuden perusteella järjestettävissä palveluissa ja tukitoimista koskevan lain tarkoituksena on kehittää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia yhdenvertaisena yhteiskunnassa. Lain tarkoituksena on myös poistaa vammaisuuden aiheuttamia esteitä. (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 22.12.2006/1267.)

Laki määrittelee, että vammaisen henkilön päivätoiminta pitää järjestää kodin ulkopuolella, mutta päivätoiminta on mahdollista järjestää myös asumisyksikön erillisissä tiloissa (THL 2011). Aiemmin Rantaniemen päivätoiminta ei ole eronnut riittävästi palveluasumisesta. Selkeän päivärytmin avulla voidaan eriyttää päivittäinen toiminta asumisesta siten, että päivätoiminta alkaa selkeästi tiettyyn aikaan ja päättyy sovittuna aikana. Laki määrittelee myös päivätoiminnan sisällön siten, että toiminnan tulee olla elämässä selviytymistä tukevaa ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävää toimintaa. Tämä antaa raamit päivätoiminnan teemojen suunnittelulle. Päivätoimintaa järjestetään kaikkina arkipäivinä, kuten laki määrää, mutta mahdollisuuksien mukaan osallistujat voivat olla välillä mukana työtoiminnassa. (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 22.12.2006/1267.)

3 PALVELUKOTI RANTANIEMI

Kainuun Hoivataito Oy on sosiaalialan palveluja tarjoava yritys, joka aloittanut toimintansa vuonna 2005. Kainuun Hoivataidon ydinpalveluja ovat asumispalvelut kehitysvammaisille, lasten sijais- ja jälkihuolto sekä konsultointipalvelut. Nuorisokoti Havukka sijaitsee Kajaanissa Oulujärven rannalla, ja se on perustettu 2005. Palvelukoti Rantaniemi avattiin 2008, ja palvelu- ja kuntoutuskoti Jukola aloitti toimintansa Ranualla 2012.

KUVIO 1. Palvelukoti Rantaniemi.

3.1 Palvelun tarjoaja

Palvelukoti Rantaniemi sijaitsee luonnonkauniilla paikalla Reisjärven rannalla. Palvelukoti on Susisaarentien varressa muutaman kilometrin päässä Reisjärven keskustasta. Rantaniemi tarjoaa asumis- ja kuntoutuspalveluja sekä päivätoimintaa kehitysvammaisille. Palvelukoti muodostuu kahdesta asumispalveluyksiköstä, joita ovat päärakennus ja samassa pihapiirissä sijaitsevat rivitalo. (Palvelukoti Rantaniemen laatujärjestelmä 2012.)

Päärakennuksessa on kahdessa kerroksessa huoneistoja, joissa on mahdollisuus saada ympärivuorokautisesti valvottua vahvasti ohjattua tai autettua asumista. Päärakennus on pysyvä koti yhdeksälle kehitysvammaiselle. Lisäksi päärakennuksessa on kaksi intervallihuonetta lyhytaikaiseen asumiseen, yhteisiä oleskelu- ja harrastetiloja sekä tarvittavia

huolto ja hygienia-tiloja. Tilat ovat esteettömät ja invalideille mitoitettut. (Palvelukoti Rantaniemen laatujärjestelmä 2012.)

Rivitalossa asukkaat opettelevat itsenäisempää elämää ja vastuunottamista omista asioistaan, mutta he tarvitsevat kuitenkin ohjausta kodinhoidossa sekä elämänhallinnassaan. Rivitalossa on pysyvä koti 10 kehitysvammaiselle. Rivitalo muodostuu omista yksioista, joissa jokaisessa on oma huone, keittiö ja wc- ja suihkutilat. (Palvelukoti Rantaniemen laatujärjestelmä 2012.)

Palvelukoti toimii kasvatuksellisen näkökulman ja yhteisohoidon periaatteiden mukaisesti. Yhteisö tarjoaa jäsenille turvallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Alussa asukkaita autetaan ottamaan vastuuta omaan itseen liittyvissä asioissa, myöhemmin yhteisistä tehtävistä ja samalla vähitellen yhteisön muista jäsenistä sekä lopulta koko yhteisöstä. Lähtökohtana on luoda yhdessä tasa-arvon pohjalta kaikkien yhteinen normisto, jonka puitteissa vähitellen kehitetään yhteiset päämäärät. Tässä keskeisenä asiana on tiivis vuoropuhelu asukkaiden ja henkilökunnan välillä. Kasvatuksellisessa näkökulmassa korostetaan ihmisen elinikäistä oppimista ja kasvua. (Palvelukoti Rantaniemen laatujärjestelmä 2012.)

Palvelukoti Rantaniemen toiminta pohjaa kuntouttavaan sekä kuntoa ylläpitävään toimintaan. Toiminnassa huomioidaan fyysinen, psyykinen, sosiaalinen sekä henkinen tai hengellinen hyvinvointi. Jokaiselle asukkaalle tehdään hoito- ja kuntoutussuunnitelma, jota päivitetään säännöllisesti. Kuntoutumista edistävän työtteen tavoitteena on tukea ja edistää liikkumis- ja toimintakykyä, itsenäistä selviytymistä, omatoimisuutta sekä elämänhallintaa hyvinvoinnin ja mielekkään elämän edellytysten parantamiseksi. Asukas nähdään yksilönä sekä aktiivisena toimijana huomioiden ja hyödyntäen hänen voimavaransa. Asukkaat luovat käsitystä itsestään vertaamalla itseään muihin sekä saamalla palautetta toisiltaan. Samalla asukkaiden sosiaalinen identiteetti vahvistuu edelleen, ja sen avulla he paikantavat itsensä yhteisön jäseninä. Pohja palvelukodin toiminnalle on jatkuva laadunparantaminen ja toiminnan kehittäminen maalaisympäristössä. (Palvelukoti Rantaniemen laatujärjestelmä 2012.)

Rantaniemen yhteydessä toimii ammattiopisto Luovin 8-paikkainen opetusryhmä, jossa opetus on kuntouttavaa ja valmentavaa. Lisäksi Rantaniemessä toimii Kalajokilaakson

koulutuskuntayhtymän järjestämä kehitysvammaisten yksilöllistetty oppisopimuskoulutus. Reisjärven kristillisen opiston kanssa yhteistyötä tehdään monipuolisesti. Rantaniemi on opiston sosiaali- ja terveysalan linjan ja koulunkäyntiavustajalinjan harjoittelupaikka. Myös syventäviä opintoja voidaan suorittaa Rantaniemessä. Vastaavasti Rantaniemen asukkaat osallistuvat opiston lyhytkursseille, joista on muodostettu kehitysvammaisten elinikäistä oppimista tukevia kurssikokonaisuuksia ajatuksella: Kansanopisto on kehitysvammaisen kansankorkeakoulu elinikäiseen oppimiseen. Kurssit on suunnattu sekä Rantaniemen asukkaille että muille kehitysvammaisille. (Palvelukoti Rantaniemen laatujärjestelmä 2012.)

Rantaniemi tuottaa itse päivätoiminnassa oleville asukkailleen päivätoiminnan. Vuoden kierto perinteisine juhlineen ja työjaksoineen luo rungon Rantaniemen päivätoiminnalle. Pyhän ja arjen vaihtelu samoin kuin Reisjärven tapahtumat otetaan huomioon toiminnassa. Päivätoimintaa järjestetään Rantaniemen päärakennuksessa ja toiminnassa hyödynnetään paljon miljöön tarjoamia mahdollisuuksia. (Palvelukoti Rantaniemen laatujärjestelmä 2012.)

3.2 Palvelun käyttäjät

Palvelukoti Rantaniemi tarjoaa palveluasumista autetusta asumisesta ohjattuun asumiseen. Palvelukodin asukkaat ovat iältään peruskoulun suorittaneista iäkkäisiin kehitysvammaisiin. Asuinpaikkoja Rantaniemessä on yhteensä 19. Ohjatussa asumisessa asukas selviää muuten itsenäisesti lukuun ottamatta päivittäistoimien apua etenkin aamun ja illoin ja autetussa asumisessa asukas saa tukea ympärivuorokauden (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 174).

Lain mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle palveluasuminen, mikäli henkilöllä on vammansa tai sairautensa johdosta erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. Kunnalla ei kuitenkaan ole erityistä velvollisuutta palveluasumisen, jos vaikeavammaisen henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata ilman laitoshoidtoa. (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tuki-toimista 3.4.1987/380.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelun ja valtiosuuslainsäädännön 4§:n mukaan kunnalla on mahdollisuus valita palveluasumista järjestettäessä, tuottaako toiminnan itse omana tuotantona, yhdessä muun kunnan tai kuntien kanssa, kuntayhtymän kautta, ostamalla palvelun yksityiseltä palvelutuottajalta tai säätiöltä. Kunnalla on mahdollisuus antaa asiakkaalle käyttöön palveluseteli, jolla kunta sitoutuu maksamaan palvelun käyttäjän kunnan hyväksymältä yksityiseltä palvelujen tuottajalta hankkimat palvelut kunnan päätöksellä asetettuun setelin arvoon asti. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta 3.8.1992/733.)

4 KEHITYSVAMMAISUUS

Palvelukoti Rantaniemen päivätoimintaan osallistuvat asiakkaat ovat kaikki kehitysvammaisia. Kehitysvammaisuus tarkoittaa tämänhetkisen toimintakyvyn huomattavaa rajoitusta. Kehitysvammaisuus on laaja käsite, joka pitää sisällään moninaisen kirjon erilaisia vammoja. Ei ole olemassa tyypillistä kehitysvammaista (Kaski ym. 2009, 22-23). Konolan mukaan kehitysvammaisten asemassa on eletty suurta muutosta ja eletään edelleen, koska näkökulma on vaihtunut järjestelmäkeskeisestä ajattelusta ihmisoikeuksia korostavaan ja yksilökeskeiseen ajatteluun (Konola ym. 2011,33.)

4.1 Kehitysvammaisuuden määritelmä

Kehitysvammaisuus on laaja yläkäsite, joka pitää sisällään kehityksen aikana 18 vuoden ikään mennessä syntyneet vammat. Näitä ovat älyllinen jälkeenjääneisyys, liikuntavammat, puhe- ja aistivammat, epilepsia, lievä aivotoiminnan häiriö ja muut vastaavat tilat. Kehitysvammaisuus määritellään rajoittuneeksi toimintakyvyksi, ja sille on ominaista keskimääräistä huomattavasti matalampi toimintakyky. (Kaski ym. 2009, 22-23.)

Kehitysvammaisten erityishuoltolain mukaisesti kehitysvammainen on henkilö, jonka kehitys tai henkinen toimintakyky on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi, joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluja. Kehitysvammainen voi olla myös henkilö, joka saa erityishuollon palveluja kyseisen kehitysvammalain nojalla. (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1977.)

Yhdysvaltalaisen kehitysvammajärjestön AAIDD:n määritelmän mukaan kehitysvammaisuus tarkoittaa toimintakyvyn huomattavaa rajoitusta. Määritelmän mukaisesti tilalle on ominaista merkittävästi keskimääräistä heikompi älyllinen suorituskky, johon samalla liittyy rajoituksia kahdessa tai useammassa seuraavista osa-alueista: kommunikatio, itsestä huolehtiminen, kotona asuminen, sosiaaliset taidot, yhteisössä toimiminen, itsehallinta, terveys ja turvallisuus, oppimiskyky, vapaa-aika ja työ. (Kaski ym. 2009, 17.)

4.2 Osallisuus ja yksilökeskeinen elämän suunnittelu

Skandinaviassa vuonna 1969 muotoiltiin vammaispoliittisessa keskustelussa kehitysvammaisten elämän normaalisuuden periaate. Koska vammaisten henkilöiden tarpeet ovat hyvin samanlaiset muiden kanssa, heillä täytyy olla vastaavat mahdollisuudet niiden tyydyttämiseen. Viime vuosina on vammaispoliittisessa keskustelussa vaihdettu näkökulmaa kehitysvammaisen ihmisen oikeuksien erillistarkastelusta vammaisen ihmisen osan tarkasteluksi yleisten ihmisoikeuksien, kansalaisten perusoikeuksien, osallisuuden ja syrjimättömyyden näkökulmiin. Elämän normaalisuuden saavuttamiseksi on keinona pidetty yhteiskunta integraatiota, jossa vammaisen ihminen voi ilman erottelua elää tasavertaisena yhteiskunnan jäsenenä. Kehitysvammaisten yhteiskunnallista integraatiota tukevat asiointireissut ja erilaisiin yhteiskunnallisiin tapahtumiin osallistumiset. (Kaski ym. 2009, 163.)

Kehitysvammaisten ihmisten palvelujen kehittämisessä on olennaista nähdä, että kyseessä on ihmisoikeuksien toteuttaminen. YK:n vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksia koskeva yleissopimus on tärkeä toimintaa ohjaava dokumentti. Perinteisesti palveluja sekä tukitoimia mietittäessä on korostunut järjestelmälähtöinen ajattelu, joka asettaa kehitysvammaisen ja hänen oman lähiverkostonsa objektin rooliin ja antaa vallan asiantuntijoille. Asiantuntijat ovat näin ollen määrittäneet ihmisten palveluiden tarpeet ja niiden kehittämissuunnan. Tukitoimia on tarjottu asiakkaille välittämättä siitä, että sopivatko ne heille. Näkökulman siirtyminen ihmisoikeuksiin ja yksilökeskeisyyteen kääntää koko asetelman päinvastoin. Kehitysvammaisella ja hänen lähipiirillään on valta määritellä tuen ja palveluiden tarpeet, kun he ovat toiminnan keskiössä. Yhteiskunnalla ja palvelujen tasolla ammattilaisilla on velvollisuus edistää yksilön mahdollisuuksia toteuttaa omaa elämäänsä. Huomio vamman aiheuttamista rajoitteista kiinnitetään asiakkaan voimavaroihin ja kiinnostuksen kohteisiin. (Konola ym. 2011, 32-33.)

5 PÄIVÄTOIMINTA

Vammaispalvelulain mukaisen päivätoiminnan tavoitteena on taata kaikille vaikeavammaisille henkilöille yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua päivätoimintaan. Päivätoimintaa voidaan järjestää myös kehitysvammalain nojalla. (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380.)

5.1 Yleistä

Päivätoiminta tarjoaa kehitysvammaisille nuorille ja aikuisille mielekästä tekemistä ja mahdollisuuksia kehittää sosiaalisia taitoja sekä harjoitella arkiaskareita ja työntekoa. Päivätoimintakeskuksissa voidaan tarjota myös päivä- iltapäivähoitoa erityislapsille, joiden hoitoa ei voida järjestää tavalliseen päiväkotiin tai perhepäivähoitajalle. Päivätoiminta painottuu kuntouttavaan toimintaan sekä asiakkaan toimintakyvyn ylläpitämiseen ja parantamiseen. Lievästi vammaisilla päivätoiminta voi sisältää ohjausta vaativampiin työtehtäviin tai itsenäistymisen tukemista. (Malm, Matero, Repo & Talvela 2004, 382.)

Yleisesti päivätoiminnan tavoite on tukea itsenäistä elämässä selviytymistä vahvistamalla niitä taitoja, joilla kaikkein vaikeimmin vammaiset henkilöt selviytyvät mahdollisimman itsenäisesti arjessa. Päivätoiminnalla pyritään parantamaan elämän laatua ja ennalta ehkäisemään psyykkisiä ongelmia. Päivätoiminnan tarkoituksena on lisätä vaikeasti vammaisten kontakteja asunnon ulkopuolella, mutta päivätoimintaa on kuitenkin edelleen mahdollista järjestää esimerkiksi palveluasumisyksikön erillisissä tiloissa. Päivätoiminta voi sisältää esimerkiksi ruoanlaittoa, liikuntaa, keskustelua, retkeilyä, luovaa toimintaa sekä sosiaalisten taitojen harjaannuttamista. (THL 2011.)

5.2 Toiminnalliset menetelmät

Toiminnalliset menetelmät ovat nimensä mukaisesti menetelmiä, jotka sisältävät nimensä mukaisesti enemmän toimintaa ja vähemmän sanoja. Keskustelua käytetään toiminnallisessa menetelmässä pääasiassa työskentelyn purkuun ja kokemusten jakamiseen.

Toiminnallisiin menetelmiin kuuluvat kuvataide, musiikki, liike, elokuva, luova kirjoittaminen, kirjallisuus ja tarinallisuus. Niissä osallistuja luo itse jotakin, kuten laulua, kirjoittamista ja näyttelyä. Toiminnallisten menetelmien kautta osallistujan on mahdollista saada onnistumisen kokemuksia, jotka voimavaraistavat häntä. (Heiskanen & Hiisjärvi 2012)

Uuden toimintamallin luomisessa pyrin suunnittelemaan toiminnan siten, että se sisältää toiminnallisen ryhmän elementtejä, mutta siinä tuloksen tekeminen ei ole olennaista. Perusteena on se, että kehitysvammaisten päivätoiminta ei painotu pelkästään tuloksen saavuttamiseen vaan vuorovaikutus on iso tekijä toiminnassa. Kehitysvammaisten päivätoiminta Rantaniemessä on yhteisöllisestä toimintamuodosta huolimatta yksilöllisiin tavoitteisiin perustuvaa. Tavoitteiden ollessa realistisia ne motivoivat ja antavat onnistumisen kokemuksia. Päivätoiminnan tuokioiden rakennettiin tuokioiden ympärille, jotka perustuivat toiminnallisiin menetelmiin.

5.3 Päivätoiminta Rantaniemessä

Rantaniemen päivätoimintaa järjestetään pääasiassa palvelukoti Rantaniemen asukkaille. Päivätoimintaan voivat osallistua myös intervalliasukkaat ja kotona asuvat kehitysvammaiset. Vaihtuvuus ryhmässä on aika pieni, ja ryhmän koko on tällä hetkellä seitsemän. Toimintakyvyltään osallistujat ovat hyvin erilaisia. (Palvelukoti Rantaniemen laatujärjestelmä 2012.)

Päivätoimintaa järjestetään rivitalossa olevassa asunnossa sekä päärakennuksen kellarissa, alakerran oleskelutilassa ja toisessa kerroksessa olevissa tiloissa. Toiminnassa hyödynnetään paljon miljöötä, johon palvelukoti sijoittuu. Pihapiiristä löytyy navetta ja nuotiopaikka. Ulkoilutilaa on runsaasti ja palvelukoti sijaitsee Reisjärven rannalla, joten se mahdollistaa mm. kalastuksen ja veneilyn osana päivätoimintaa. (Palvelukoti Rantaniemen laatujärjestelmä 2012.)

6 ASIAKASTYYTYVÄISYYS

Asiakastyytyväisyys on tärkeä osa laatutyötä. Laatukriteeriksi voidaan määrittää asiakkaiden tarpeet, ja niitä voidaan arvioida kyselyiden sekä haastatteluiden perusteella. Opinnäytetyössä päivätoimintaa kehitettiin asiakkailta saadun palautteen perusteella.

6.1 Asiakslähtöisyys

Asiakslähtöisyys perustuu asiakkaan tarpeiden ja odotuksien tuntemiseen. Toinen tärkeä edellytys on, että pyritään reagoimaan näiden tarpeiden mukaan. Asiakslähtöisyyteen pyritään tutkimalla ja analysoimalla asiakkaiden tarpeita ja hankkimalla heiltä palautetta omasta toiminnasta. Asiakkaan kannalta laatu on henkilökohtainen kokemus; jokainen arvioi palvelun laatua omista lähtö-kohdistaan. (Jalava & Virtanen 1996, 40.)

Asiakastyytyväisyys on yksi tärkeä osa laatuajattelua. Asiakkaan palveleminen ja tyytyväisyys on keskeinen toiminnan tavoite, koska vain se mahdollistaa organisaation toiminnan jatkuvuuden. Toiminnan laatu voidaan määritellä asiakslähtöiseksi, hyväksi palvelutoiminnaksi. Tämä merkitsee palveluiden tuottamista arviointikriteerinä asiakkaiden tarpeet, mutta se on myös joustavuutta ja reagoitavuutta sekä tasaisuutta ja standardien mukaista toimintaa. Laadukasta työtä tekevän ammattilaisen on ensisijaisesti tunnettava asiakkaansa ja peilattava omaa toimintaansa hänen näkökulmastaan. (Jalava & Virtanen 1996, 40, 45.)

Asiakkaat ovat entistä tietoisempia oikeuksistaan, ja he eivät halua olla vain palvelujen passiivinen kohde. Asiakas haluaa vaikuttaa palvelujen sisältöön, ja hänellä on siihen oikeus. Työntekijöiden velvollisuutena on auttaa vähemmän äänekkäitä asiakkaita saamaan äänensä kuuluville, jotta heillä olisi samat vaikutusmahdollisuudet kuin osaavimmilla asiakkailta. Hyvä keino tutustua asiakkaiden toiveisiin on koota heiltä säännöllisesti palautetta. (Taipale, Lehto, Mäkelä, Kokko, Muuri & Lahti 2004, 233.)

Päivätoiminnan kehittäminen tehtiin asiakkailta saadun palautteen perusteella. Asiakkailta kerättiin palautetta havainnoimalla sekä kyselyiden perusteella. Opinnäytetyössä analysoidaan kyselyiden myötä saatuja palautteita.

6.2 Palvelun laatu

Palvelun laatua voi katsoa monesta eri näkökulmasta, kuten asiakkaan, ostajan, palvelun tuottajan sekä omaisen. Hyvän laadun tunnusmerkkeinä voidaan pitää sitä, että palvelujen tulokset vastaavat asetettuja tavoitteita sekä palveluyksikön voimavaroja käytetään tarkoituksen mukaisesti ja tehokkaasti. Hyvään laatuun kuuluu myös palvelujen tuottajan ammattitaitoisuus ja motivoituneisuus työhönsä sekä riittävä henkilöstö. Opinnäytetyössäni on keskeistä asiakkaan näkökulma palvelulaadusta. Silloin hyvän laadun edellytys on palvelujen käyttäjien tyytyväisyys sekä, että heitä kohdellaan kunnioittavasti ja heidän toivomuksensa otetaan huomioon. (Taipale ym. 2004, 230.)

Laatutyön kaksi tärkeää osaa ovat laadun arviointi sekä toimintatapojen muuttaminen. Ne seuraavat kehämäisesti toisiaan, koska laadun kehittäminen on jatkuva prosessi. Laadun arvioinnissa havaitut puutteet pyritään korjaamaan toimintatapoja muuttamalla. Koska toimitapojen muutos vaatii koko henkilökunnan mukaan, on prosessi hidasta. (Taipale ym. 2004, 234.)

Laadunhallinnan yhtenä mittaustapana organisaation tulee seurata tietoja palautteesta, joka liittyy asiakkaan käsitykseen siitä, että onko organisaatio täyttänyt asiakkaan vaatimukset. Olennaista organisaatiolle on, että se on määrittänyt menettelytavat, joilla tietoa hankitaan ja käytetään. (SFS 2008, 24.)

Päivätoiminnan kehittämistyössä asiakaskyselyiden avulla pyrittiin kartoittamaan asiakkaitten kokemusta palvelusta. Kysymykset laadittiin siten, että palvelun laadun arvioitavat elementit tulisivat esille. Moision mukaan keskeisiä elementtejä ovat asiakaslähtöisyys, luotettavuus, palvelualltius, pätevyys, ystävällisyys, viestintätaito, turvallisuus, asiakkaan ymmärtäminen ja konkreettiset palvelutekijät (Moisio 2012). Lipponen tuo esille yksilöllisyyden ja palveluympäristön merkityksen asiakkaan kokemassa laadussa (Lipponen 1993, 43).

7 TOTEUTUS JA MENETELMÄT

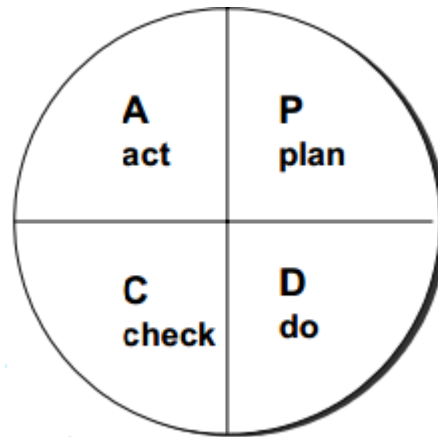
Palvelukoti Rantaniemen päivätoiminnan kehittämisprosessi muodostui kolmesta vaiheesta. Ensimmäinen vaihe oli suunnittelu, toinen toteutus, kolmas arviointi sekä tarvittavien korjausten tekeminen.

7.1 Kehittämisprosessi

Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee konkreettisen toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä sekä järjeistämistä. Olennaista on, että ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus sekä raportointi. Opinnäytetyön tarpeen tulee lähteä työelämän tarpeesta ja sen tulee olla käytännönläheinen ja tutkimuksellisella asenteella toteutettu. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.)

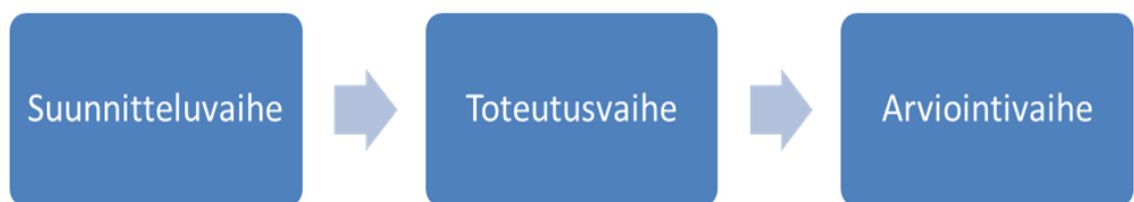
Olen työskennellyt palvelukoti Rantaniemessä vuodesta 2010. Tämän myötä kiinnostuin ajatuksesta tehdä opinnäytetyö, joka liittyisi Palvelukoti Rantaniemen toimintaan. Pohdittuamme johdon kanssa erilaisia vaihto-ehtoja ajankohtaisimmaksi muodostui päivätoiminnan kehittäminen. Loppu syksystä 2011 hahmottelimme prosessin etenemistä ja hyväksynnän opinnäytetyölleni sain joulukuussa 2011.

Päivätoiminnan uudentoimintamallin luominen tapahtui PDCA-syklin mukaisesti. Ensimmäisessä vaiheessa suunnitellaan (plan), ja sen jälkeen tehdään (do). Tekemisen jälkeen tarkistetaan (check) sekä tehdään tarvittaessa korjaukset (act). Malli valittiin siksi, että se helpotti jaottelemaan toiminnan vaiheisiin. Keskeistä Edward Demingin PDCA-syklissä on jatkuvan kehittämisen ajatus, jossa yhden projektin tultua valmiiksi aloitetaan uusi tai jatketaan edellisen parantamista, kunnes asetettu tavoite saavutetaan. (Hellstén, Outinen & Holma 2004,13.)

KUVIO 2. W. Edward Demingin PDCA-sykli (Hellstén ym. 2004,13.)

Prosessi muodostui kolmesta vaiheesta (KUVIO 3). Ensimmäisen vaiheen aloitin kartoittamalla jo tehtyjä kehittämishankkeita päivätoimintaan liittyen sekä tutustumalla alan kirjallisuuteen. Ensimmäisessä vaiheessa tein kyselyt sekä haastattelut asiakkaille, työntekijöille sekä johdolle toiminnalle asetetuista odotuksista sekä tavoitteista. Toinen vaihe oli käytännön toteutus, jossa käytettiin uutta toimintamallia. Tämä vaihe kesti tammikuusta huhtikuun alkuun. Toisessa vaiheessa asiakkaiden mielipiteitä sekä toimintamallia kartoitettiin, jolla asiakkaiden ääni tulisi esiin parhaiten. Kolmannessa vaiheessa suoritin päivätoiminnan toimintamallin arvioinnin asiakaskyselyiden ja havaintojen pohjalta.

KUVIO 3. Kehittämisprosessi eteneminen

7.2 Suunnitteluvaihe

Päivätoiminnan suunnittelussa lähdin liikkeelle siitä, että toiminnan tulisi olla riittävän strukturoitua sekä erottuvaa palveluasumisesta. Jotta toiminnan saisi jalkautettua toimintaympäristöön, siinä tulisi olla kaikkien osa-puolien mukana. Henkilökunta pääsi vaikuttamaan päivätoiminnan suunnitteluun työpaikkapalaverissa joulukuussa 2011. Samassa yhteydessä, kun päivitettiin päivätoiminnan sisältöä, niin päivitettiin palvelu-

asumisen viikko-ohjelma. Henkilökunta jaettiin kahteen ryhmään, ja ryhmät pääsivät ehdottamaan toiminnan sisältöjä päivätoimintaan.

Työpaikkapalaverissa keskusteltiin päivätoiminnan sisällöstä ja toiminnan tavoitteista. Samalla pohdittiin toimintaa, joka tukisi arjessa selviytymistä parhaiten, toisi osallisuuden kokemuksia osallistujille sekä lisäisi asukkaiden hyvin vointia. Keskustelussa tuli esille työntekijöiden keskeinen rooli toiminnassa aktiivisen tuen antajana, jotta asiakkaiden mahdollisuus vaikuttaa toimintaansa arjessa toteutuisi mahdollisimman hyvin. Päivätoiminta rakentui teemojen ympärille, jotka olivat luova toiminta, arjen askareet ja liikunta. Palaverissa hahmoteltiin rakenteeksi maanantai aamupäivällä musiikkia ja iltapäivälle kotitaloutta, tiistai aamupäivälle kirjallisuutta ja iltapäivälle liikuntaa, keskiviikko aamupäivälle asiakkaiden toiveiden mukaista toimintaa ja iltapäivälle kotitöitä, torstai aamupäivälle luovaa toimintaa ja iltapäivälle liikuntaa ja perjantaille asiointipäivä. Kerroin jatkavani päivätoiminnan sisällön luomista asiakkaiden kanssa ja tekeväni tarkemman viikkokohtaisen ohjelman teemojen ympärille. Suunnitteluvaiheessa loin toimintasuunnitelman päivätoiminnalle kolmeksi kuukaudeksi eteenpäin.

Päivätoiminnan asiakkaiden kanssa kokoonnuttiin palaveriin, jossa esittelin heille työntekijöiden kanssa tehdyn alustavan suunnitelman. Samalla annoin asiakkaille lomake pohjan, johon he pääsivät ilmaisemaan toiveitaan päivätoiminnasta. Lomake oli koottu kolmen teeman ympärille, jotka olivat luova toiminta, arjen askareet ja liikunta. Lomake sisälsi teemojen mukaisesti asioita, joista asiakkaat valitsivat tekemiset kyllä- ja eivaihto-ehdoista. Asioiden vieressä oli kuvat asian tunnistamisen helpottamiseksi. Lopuksi lomakkeessa oli vapaasana- osio, johon asiakkailla oli mahdollisuus kirjoittaa vapaasti. Kaikkia seitsemää asiakkaita joko ohjattiin tai avustettiin kyselyyn vastaamisessa. Asiakkaiden kanssa keskusteltassa sekä lomakkeiden perusteella ilmeni, että asiakkaat toivoivat arjen askareita ja liikuntaa päivätoimintaan enemmän. Yksittäisenä asiana nousivat esille toiveet kuorotoiminnan alkamisesta. Kyselylomakkeessa oli luovan toiminnan, liikunnan ja arjen askareet pääteemojen alle kuvattu erilaisia tekemisiä. Tekemiset oli valittu resurssien ja aiemmin ilmitulleiden toiveiden mukaan. Päädyin valitsemaan strukturoidun kyselyn, jossa asiat oli tekstin lisäksi kuvattu myös kuvilla, koska osalla asiakkaista oli helpompi vastata näin kyselyyn. Lomakkeessa oli avoin osio, johon haastateltavat pystyivät ilmaisemaan omia mielipiteitään asioista. Käsittelin

valmista haastatteluaineistoa siten, että kävin saamani aineiston seuraavana päivänä läpi. Kokosin saamistani vastauksista yhteenvedon (LIITE 3).

Suunnitteluvaiheessa pohdittiin, mikä olisi oikea tapa kerätä asiakaspalautetta toiminnasta. Tutkimusmenetelmäksi valittiin strukturoitu lomake, josta asiakkaat valitsivat mieleisensä kiinnostuksen kohteet. Lomakkeessa oli asiakkailla mahdollisuus myös avoimeen vastaukseen. Asiakasryhmän muodostuessa kehitysvammaisista koin lomakkeeseen nojautuvat haastattelu tilanteen olevan luotettavin menetelmä kerätä tietoa. Kyselykaavakkeen täyttöön asiakkaat tarvitsivat ulkopuolista ohjausta ja avustusta, joka on voinut vaikuttaa lopputulokseen. Haastatteluun osallistuminen oli vapaa-ehtoista, ja sen toteuttamisesta kerrottiin osallistujille kahta päivää aiemmin. Haastattelulomake mielenkiinnonkohteista käytiin lopuksi läpi asiakkaan kanssa yhdessä, jotta varmistuttiin hänen ymmärtäneen kysymykset ja vastauksensa. Yhteenveto mielenkiinnon kohteista on liitteessä kolme (LIITE 3).

Suunnitteluvaiheen tuloksena oli toimintasuunnitelma päivätoiminnalle alkuvuodeksi tammikuusta maaliskuun loppuun. Toimintasuunnitelman perusteella oli viikoittainen päivätoiminnan viikko-ohjelma näkyvillä palvelukodilla. Yleisen viikko-ohjelman lisäksi asiakkailla on henkilökohtaiset viikko-ohjelmat, joissa on huomioitu heidän henkilökohtaiset tavoitteet palvelu- ja kuntoutussuunnitelmista. Pääasiassa asiakkaat kuitenkin toimivat arkena päiväsaikaan päivätoiminnan viikko-ohjelman mukaisesti.

Kyselyissä lomakkeissa oli asioista havainnollistettu kuvilla. Palautelomakkeissa kasvokuvat havainnollistivat arvosanoja, jonka asiakkaat antoivat kyseisestä asiasta. Kuvia käytettiin kyselyissä, koska ne auttavat keskittymään ja visuaalinen viesti voi olla joillekin henkilöille ymmärrettävämpi. Kuva on hyvä kommunikaation tukimuoto, koska se pysyy paikallaan ja antaa aikaa tehdä havaintoja sekä helpottaa asian prosessointia. (Honkonen 2007.)

7.3 Toteutusvaihe

Toisessa vaiheessa toteutettiin uuden toimintamallin mukaisesti päivätoimintaa. Opin- näytetyön tavoitteena oli lisätä suunnitelmallisuutta sekä toiminnan asiakaslähtöisyyttä.

Ajatuksena oli, että neljännesvuosittain tarkastellaan toteutunutta jaksoa ja suunnitellaan tuleva jakso eteenpäin. Toimintaa arvioitaisiin asiakaskyselyn avulla neljästi vuodessa, ja neljästi vuodessa osallistujat voivat toivoa kyselyiden avulla toiveistaan toiminnan sisällöstä. Toteutusvaiheen aikana selvitin, millaisella lomakkeella asiakaskyselyitä kannattaisi suorittaa neljännesvuosittain. Toimintaa rakennetaan entistä enemmän toimintatuokioiden ympärille, ja joka aamu pidetään aamukokous, jossa käydään läpi tuleva päivä. Asiakkaiden osallisuuden lisääminen asetettiin myös tavoitteeksi koskien etenkin vaikeavammaisia. Toimintatuokioiden toiminnallisina teemoja olivat musiikki, kotitalous, luovatoiminta, kirjallisuus, kädentaidot, kotityö, liikunta ja asiointi.

Päivätoiminta aloitettiin joka aamu aamupalaverilla, jossa käytiin läpi tuleva päivä. Palaverissa käytiin läpi päivän merkittävimmät uutiset, nimipäivät ja päivän touhut. Erityisesti osalle osallistujista aamupalavereiden merkitys oli suuri. Aamupalaveri oli selkeä viesti osallistujille, että nyt alkaa päivätoiminta. Päivätoimintapäivät päättyivät yleensä iltapäiväkahviin, jolloin muodostui selkeä struktuuri päivään.

Musiikki pitää sisällään voimia, jotka vaikuttavat ihmiseen hyvin laajasti. Musiikki koskettaa ihmistä fyysisesti, psyykkisesti, emotionaalisesti, visuaalisesti sekä sosiaalisesti. (Bojner-Horwitz & Bojner 2007, 70.) Musiikki stimuloi samanaikaisesti sekä ihmisen mieltä että kehoa. Musiikki vaikuttaa suoraan ihmisen keskushermostoon, vegetatiiviseen hermostoon, hengitykseen, pulssiin ja lihasjännitykseen. Musiikki lisää myös mielihyvää tuottavien ja kivun tunnetta vähentävien endorfiinien määrän lisääntymistä elimistössä. Vaikeammin kehitysvammaisten ihmisten kanssa yksi tehokkaimmista vuorovaikutuskeinoista voi olla musiikki. Musiikin avulla voidaan myös vähentää kehon jännitystä, purkaa stressiä ja edistää fyysistä terveyttä. (Ahonen 1993, 43, 50, 54.)

Palvelukoti Rantaniemen päivätoiminnassa musiikkituokiot pitivät sisällään rentoutustuokiota, laulamista, soittamista, levyraateja sekä harjoittelua kevätjuhlaa varten. Laulamista ja soittamista toteutettiin sekä yksilö että ryhmämuodossa. Toimintaa säestettiin pianolla ja erilaisilla rytmisoittimilla. Osalla kerroilla laulua rytmittivät musiikkiterapeutti Ipo Ikäheimon tekemät selkolaulu-cd:tä. Erityisesti vaikeasti kehitysvammaisille musiikki on myös tehokas vuorovaikutuksen ja kommunikaation väline silloin, kun puheen kautta ei ole mahdollista luoda kontaktia ja saada aikaan vuorovaikutusta. Musiikin välityksellä ei välttämättä tarvita sanoja tunteiden ja halujen ilmaisemiseen (Ahonen

1993, 252–253). Musiikki on erinomainen kommunikaation väline ihmisen kehitystasosta riippumatta. Päivätoiminnan asiakkaat osallistuivat musiikkituokioihin innokkaasti, ja heiltä tuli toiveita toteutusvaiheen aikana mm. levyraadin ja rentoutusten tiheämmin järjestämisestä.

Musiikin selkeillä ja yksinkertaisilla muodoilla pystytään luomaan järjestystä ihmisen elämään, joka etenkin vaikeammin kehitysvammaisilla voi olla hyvin hajanainen. Musiikki yhdistettynä muihin aisteja stimuloiviin asioihin, kuten kosketteluun, silittelyyn sekä kehonosien liikutteluun tarjoaa kehitysvammaisille ihmisille kokonaisvaltaisia ja jäsenyneitä kokemuksia. Musiikin rytmi rauhoittaa, lisää rohkeutta, rentouttaa sekä vapauttaa osallistujan. (Ahonen 1993, 43–44, 257.)

Luoviin toimintoihin luetaan erilaiset ei-sanalliset taidelajit, kuten kuvataide, musiikki ja tanssi. Tässä tapauksessa luova toiminta käsittää pääasiassa kuvataidetta. Luova ilmaisuus kirvoittaa itse kussakin piileviä voimavaroja. Taide kertoo ja käsittelee aina jotakin tekijänsä ja kokijansa tunteita. Tärkeää on luoda ilmapiiri, jossa kukin uskaltaa toteuttaa itseään. (Heiskanen & Hiisijärvi, 2012)

Palvelukoti Rantaniemessä luovat toiminnot pitivät sisällään toimintatuokioita kuvataiteen parissa, kuten piirtämistä, maalaamista ja värittämistä. Maalaamisessa käytettiin paljon sormivärejä, jolloin osallistujat saivat aistillista kokemusta kokonaisvaltaisesti. Teemat toimintatuokioihin tulivat vuoden ajoista ja ajankohtaisista tapahtumista. Tavoitteena oli, että jokainen sai luoda omanlaistaan taidetta ja saada luotua jotakin konkreettista.

Kirjallisuuteen liittyen toimintatuokioissa luettiin lehtiä, kirjoja, kuunneltiin tarinoita ja keskusteltiin niistä. Kirjallisuusteeman tavoitteena oli parantaa itse ilmaisua, ylläpitää ja kehittää äidinkielen taitoja. Samalla tuokiossa käytettiin erilaisia viestintävälineitä, kuten lehtiä, radiota ja internetiä. Erilaisten viestintä välineiden ja ajankohtaisten asioiden käsittelyllä pyrittiin lisäämään mediatuntemusta (Ammattiopisto Luovi 2011, 29.)

Rantaniemen päivätoiminnan käytössä on verstastilat, joissa tehdään erilaisia puutöitä. Opinnäytetyön toteutusvaiheen aikana asiakkaat tekivät mm. CD-telineitä ja kenkätelineitä. Kädentaitojen ylläpitäminen helpottaa arjessa selviytymistä ja mahdollistaa konk-

reettisten tulosten aikaan saamisen. Rantaniemen miljöo mahdollisti monenlaisten pihatoiden tekemisen lumen luomisesta polttopuiden tekemiseen.

Liikunta on tärkeä osa ihmisen hyvinvointia ja jaksamista. Riittäväällä liikunnalla mahdollistetaan toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen (Ammattiopisto Luovi 2011, 33). Liikuntaa harrastettiin päivittäin päivätoiminnassa. Monipuolinen liikunta vaikuttaa huomattavasti asiakkaiden toimintakykyyn ja vireystilaan. Liikuntarajoitteisten kanssa ulkoilu ja käveleminen ovat erittäin tärkeitä liikuntamuotoja. Liikuntaa harrastettiin pelaamalla joukkuelajeja, kävelemällä, jumppaamalla ja uimalla.

Kotityö- teeman tavoitteena oli parantaa tai ylläpitää asiakkaiden selviytymistä päivittäisen elämän toiminnoista. Asiakkaiden voimavaroja ja kykyjä hyödynnettiin tässä mahdollisimman hyvin, kuten antamalla vastuuta lähiympäristössä liikkumisessa ja oman asunnon hoidossa. Päivätoimintaan kuuluu asiakkaiden omien asuntojen siivoaminen. Siivoamisessa autettiin ja ohjattiin tarpeen mukaan siten, että asiakas toimi omien voimavarojensa puitteissa.

Asiointiteeman tavoitteena oli, että asiakkaat oppisivat toimimaan yhteiskunnan normiston mukaisesti ja toiset huomioon ottaen. Yhteiskunnassa toimimisen edellytyksiä parantaa myös liikennesääntöjen opetteleminen ja taidot kulkea julkisilla kulkuneuvoilla. Joka viikko yleensä perjantaina käytiin asioilla Reisjärvellä tai Haapajärvellä. Asiointireissuja toteutettiin asiakkaitten tarpeiden mukaisesti kirpputorille, kauppaan, apteekkiin, kirjastoon ja mm. pankkiin.

Toteutusvaiheen aikana selvitin, millä tavalla olisi järkevintä suorittaa asiakaskyselyjä. Toisaalta tavoitteena oli myös valmentaa asiakkaita kyselyihin vastaamisessa. Strukturoidussa kyselyssä oli toteutusvaiheessa kolme kysymystä; miltä kasvosi näyttävät nyt, miltä kaverisi kasvot näyttävät ja millainen päivä sinulla on ollut? Vastausvaihtoehtoja oli kolme, hymyilevät kasvot, neutraali ja surulliset kasvot. Kyselyjä suoritin yhdeksän kertaa ja tuloksena oli, että 85 % vastasi hymyilevillä kasvoilla kysymykseen miltä kasvosi näyttävät nyt? 9 % vastauksista oli neutraaleja ja 6% negatiivisia. Miltä kaverisi kasvot näyttävät kysymykseen vastasi 88 % positiivisilla kasvoilla ja 11% neutraaleilla. Millainen päivä sinulla on ollut kysymykseen vastasi 90 % positiivisilla kasvoilla, 5,5% neutraaleilla kasvoilla ja 4,5% negatiivisilla kasvoilla.

Kysymysten tuloksiin voi vaikuttaa kyselyn ajan kohta ja kyselyn suorittajat. Valitsin strukturoidun lomakkeen sen toistettavuuden vuoksi. Tekemieni kyselyjen perusteella tulin siihen lopputulokseen, että neljännesvuosittain tehtävissä kyselyissä tulee olla enemmän kysymyksiä ja ne voidaan suorittaa kyselylomakkeella. Kysymykset pohjautuivat Ojasen ja Musikka- Siirtolan tekemään kehittämistyöhön kehitysvammaisten päivätoiminnan ja asumisen laadun arvioimiseksi. (Musikka-Siirtola & Ojanen 2002, 44)

7.4 Arviointivaihe

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda toimintamalli päivätoimintaan, jossa asiakkailta kerätään palautetta kirjallisesti puolivuosittain. Tämä mahdollistaa asiakastyytyvyyden ja palveluiden laadun kehityssuuntien seuraamisen pitkällä aikavälillä. Arviointivaiheessa pohdittiin opinnäytetyön toiminnallisen osuuden toimivuutta. Asiakkaiden arviointi suoritettiin asiakaspalautelomakkeella (LIITE 5) asiakkaille. Tavoitteenani oli luoda kysely, jonka kaikki asiakkaat ymmärtäisivät mahdollisimman hyvin. Toiminnan arviointi suoritettiin aikataulun mukaisesti ensimmäisen vuosineljänneksen päätteeksi.

Asiakaspalautelomake muodostui kuudesta kysymyksestä, joissa oli 5 vastausvaihtoehtoa. Asiakaskyselyt suoritettiin strukturoidun haastattelulomakkeen avulla. Kyselyn tavoitteena oli saada selville, millaisia ajatuksia asiakkaiden päivätoiminta herättää heissä, minkälainen heillä on olla siellä ja miten muut asiakkaat vaikuttavat toimintaan. Kyselylomakkeen oli myös tarkoitus myös herättää keskustelua aiheesta. Henkilökunta ohjasi ja auttoi kyselyn suorittamisessa. Pyrin tukemaan lomakkeeseen vastaamista, mutta samalla olematta vaikuttamatta vastausten tuloksiin. Asukkaat tarvitsivat huomattavasti tukea vastaamisessa.

Lomakkeen kysymykset perustuivat Markku Ojasen ja Marjatta Musikka-Siirtolan tekemään arviointimenetelmien kehittämiseen Pirkanmaan sosiaalipalvelujen kuntayhtymässä. Kehitin omat kysymykseni heidän kysymyksiään soveltaen. He olivat tehneet kyselyt asumis- ja päivätoimintapalveluiden laatuun liittyen. Arviointimenetelmien ke-

hittämisessä he olivat arvioineet erilaisia kysymys ja vastaustapoja, joista valitsin kasvokuvat käyttö kelpoisimpana. (Musikka-Siirtola & Ojanen 2002, 16-17, 44.)

Kysymysten taustalla oli halu saada selville, vastaako päivätoiminnan sisältö asiakkaiden mielestä heidän tarpeitaan. Tavoitteena oli luoda kysely, jolla saisi toimintaa arvioitua kattavasti, mutta jotka eivät olisi liian haastava asiakkaille. Kysymysten asettelulla pyrin siihen, että kaikki ymmärtävät kysymykset ja kokevat mielipiteensä niin tärkeäksi, että sitä halutaan kirjallisesti kysyä. Strukturoidun lomakkeen tarkoitus oli mahdollistaa kyselyiden toistettavuus, ja näin ollen toiminnan pitkäjänteinen arviointi.

Seuraavaksi avaan lyhyesti lomakkeen täyttämisen yhteydessä käytyä keskustelua sekä lomakkeen avulla saatuja vastauksia. Lomakkeen kysymykset olivat:

1. Miltä kasvosi näyttävät juuri nyt
2. Mitä mieltä olet toiminnasta, jossa käyt arkisin?
3. Onko toimintaa riittävästi?
4. Millainen mieli sinulla on, kun olet toiminnassa?
5. Mitä haluaisit toiminnassa muuttaa?
6. Mitä mieltä olet päivätoiminnan henkilökunnasta?

(Musikka-Siirtola & Ojanen 2002, 44.)

Kaikissa kysymyksissä oli tarkentava alakysymys, johon asiakas sai tarkentaa vastaukseen kirjallisesti. Henkilökunta avusti heitä kirjallisessa vastauksessa, mikäli he eivät itse kyenneet vastaamaan kyselyyn. Lomakkeessa lopussa oli kyselyn suorittajan arvio siitä, minkälaisesta olostai voinnista asiakkaan olemus kertoo, sekä kysymys, ymmärsikö vastaaja kysymykset. Viimeiseen kysymykseen oli myös avoin kohta tarkennusta varten. Vastausvaihtoehdot olivat A,B,C,D,E, ja niitä kuvaavat kasvokuvat. A tarkoitti positiivisinta vastausta ja E negatiivisinta vastausta. Kyselyyn vastasi kuusi osallistujaa.

”Miltä kasvosi näyttävät juuri nyt?”- kysymykseen vastasi kolme asiakasta A vaihtoehdon, yksi asiakas B vaihtoehdon, yksi C vaihtoehdon ja yksi E vaihtoehdon. Kirjalliseen tarkennukseen asiakkaat vastasivat odottavansa mukavaa päivää sekä kaipaavan henkilökohtaista aikaa enemmän.

”Mitä mieltä olet toiminnasta, jossa käyt arkisin?”- kysymykseen vastasivat kaikki osanottajat A vaihtoehdolla. Kirjallisesti kysymykseen vastattiin toiminnan olevan hyvää, asiakkaiden mielestä oli kiva, kun on ohjelmaa.

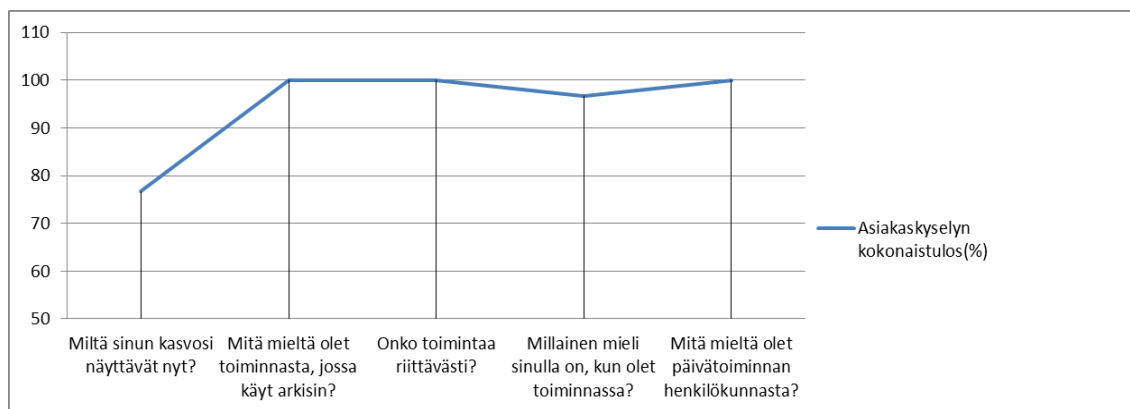
”Onko toimintaa riittävästi?”- kysymykseen kaikki osallistujat valitsivat vastausvaihtoehdon A. Eräs asiakas toivoi kysymyksen tarkennuksessa, että hänellä olisi enemmän vapaata. Kahteen kyselyyn oli todettu toimintaa olevan riittävästi.

”Millainen mieli sinulla on, kun olet toiminnassa?”- kysymykseen asiakkaat olivat valinneet viidessä vastauksessa A vaihto-ehdon ja kerran B vaihto-ehdon. Kahdessa kirjallisissa vastauksissa oli todettu mielen olevan hyvä.

”Mitä haluaisit toiminnassa muuttaa?”- kysymykseen ei ollut vastausvaihtoehtoja, vaan vain mahdollisuus kirjoittaa mielipiteensä. Eräs asiakas vastasi haluavansa enemmän käydä asioilla. Toinen kirjoitti, että ei ole tarvetta muuttaa. Vastauksissa toivottiin puu- töitä ja hengellisiä tilaisuuksia myös enemmän.

”Mitä mieltä olet päivätoiminnan henkilökunnasta?”- kysymykseen vastasivat A vaihtoehdolla kaikki asiakkaat. Tarkentavissa vastauksissa todettiin, että henkilökunta on huumorintajuista, osa hoitajista mukavia, päivätoiminnan ohjaaja on mukava sekä osan henkilökunnan toiminnassa olisi parantamista.

Viimeinen kysymysosoio oli kyselyn suorittajan arvio siitä, minkälaisesta olostai voinnista asiakkaan olemus kertoo ja ymmärsikö osallistuja kysymykset. Olon ja voinnin arviointiin vastauksiksi oli valittu A vaihtoehtoja kolme kappaletta ja B vaihtoehtoja kolme kappaletta. Kaikissa tapauksissa kyselyn suorittanut työntekijä arvioi vastaajan kyenneen ymmärtämään kysymykset. Yhteen vastaukseen oli tarkennettu, että asiakas osittain ymmärsi, mutta kommunikoinnin vajavuuden takia osassa vastauksista oli työntekijän arvio asiasta. Toiseen vastaukseen oli tarkennettu, että osallistuja oli ymmärtänyt kysymykset, mutta ei ollut kyennyt vastaamaan tarkentaviin kysymyksiin.

KUVIO 4. Asiakaspalaute päivätoiminnasta- kyselyn tulokset.

Suoritin kyselyn huhtikuussa ensimmäisen vuosineljänneksen jälkeen Pysin järjestämään kyselytilanteen rauhalliseksi ja siten, että siinä olisi aikaa rauhassa vastaamiseen. Kyselyn suorittamisessa oli avustamassa palvelukoti Rantaniemen henkilökuntaa. Kyselyn tulosten luotettavuutta tukee osallistujien vapaaehtoisuus ja halu kertoa mielipiteensä asioista. Lomake käytiin läpi ennen kyselyn suorittamista ja vastausten antamisen jälkeen. Näin pyrittiin varmistamaan kysymysten ymmärtäminen. Kysymysten määrä oli mielestäni riittävä selvittämään muutostarpeita toiminnassa.

Asiakaskyselyn perusteella asiakkaat olivat tyytyväisiä toiminnan sisältöön. Suunnitelin arviointivaiheen perusteella päivätoimintaan toimintasuunnitelman neljännesvuodeksi eteenpäin (LIITE 1). Toiminnan rakenne muuttui siten, että sama teema toistui viikoittain samaan aikaan (LIITE 2). Päivätoiminnan suunnittelun ja toteutuksen tavoitteena oli järjestää monipuolista ja virikkeellistä päivätoimintaa.

7.5 Kehittämisen tulokset

Päivätoiminnan kehittäminen oli mielenkiintoinen ja vaati pitkäjänteistä sekä tavoitteellista työskentelyä. Toiminnalla oli selkeät ja realistiset tavoitteet. Opinnäytetyön idean hyväksyi palvelukodin vastaava ohjaaja, jonka suostumuksella kehittämisen suunnittelu aloitettiin. Asiakkaiden ja henkilökunnan antaminen palautteiden perusteella toimintaa suunniteltiin ja toteutettiin. Toiminnan arvioinnin perusteella luotiin toimintasuunnitelma tulevaksi neljännesvuodeksi. Opinnäytetyön tekeminen edistyi suunnitellussa aikataulussa.

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda uusi toimintamalli palvelukoti Rantaniemen päivätoimintaan. Toimintamallin mukaisesti toimintaa suoritettiin päivätoiminnassa tammi-kuusta maaliskuuhun. Uuteen toimintamalliin kuului toimintasuunnitelma neljännesvuodeksi eteenpäin, jossa oli ideoitu toimintatuokioita. Toimintaa toteutettiin viikko-ohjelman mukaisesti, jolloin toimintatuokiot olivat pääosin samaan aikaan viikosta. Tuloksena oli viikko-ohjelma, jossa oli huomioitu sekä asukkaiden että henkilökunnan toiveet. Toimintamallissa asiakkaitten mielenkiinnon kohteita ja tyytyväisyyttä kartoitettiin neljännesvuosittain.

Opinnäytetyön tuloksena syntyi toimintasuunnitelma neljännesvuodeksi eteenpäin. Viikoille 14–26 (LIITE 1) tehdyssä toimintasuunnitelmassa on ideoitu toimintaa, jota päivätoiminnassa voidaan toteuttaa viikko-ohjelman mukaisesti. Toimintasuunnitelman avulla toimintaa voi toteuttaa järjestelmällisemmin.

Opinnäytetyön tuloksena syntyi myös päivätoiminnan viikko-ohjelma (LIITE 2), jossa oli määritelty kullekin päivällä viikoittain toistuvat teemat. Teemoja olivat arviointivaiheen jälkeen musiikki, kotitalous, luova toiminta, kirjallisuus, kädentaidot, liikunta, asiointi ja kotityöt. Toimintatuokioiden sisältö vastasi mielestäni asiakkaitten tarpeita. Toimintatuokiot toivat vaihtelua ja sisältöä arkeen. Arviointivaiheen perusteella sijoitettiin aamupalaverin jälkeen pidettäväksi päivittäiset siivoukset. Toimintatuokiossa asiakkaita tuettiin aktiivisesti osallistumaan toimintaan heidän voimavarojensa mukaisesti. Mielestäni toimintatuokiot ovat erinomainen tapa lisätä vaikeavammaisten osallisuutta.

Uuden toimintamallin jaksottavana tekijänä toimivat asiakaskyselyt. Niiden tavoitteena oli kartoittaa toiminnan muutostarpeita ja sitä, vastaako toiminnan laatu asiakkaiden näkökulmasta tarpeitaan. Toiminnan aikana suoritettujen asiakaskyselyiden perusteella havaitsin, että riittävä määrä asiakaskyselyjä on neljästi vuodessa. Tiheämmin suoritettuna ne eivät anna lisäarvoa toiminnalla. Huomioitavaa on myös liian tiheästi suoritetuissa kyselyissä se, että niiden tekeminen ja analysointi sitoo resursseja pois asiakastyöstä.

Päivätoiminnan kehittämistyön aikana tiedot ja taidot vahvistuivat päivätoiminnan toteuttamisessa. Kehittämistyön aikana opin pitkäjänteistä, tavoitteellista ja suunnitelmalista työskentelyä, jota tulen tarvitsemaan työelämässä.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen oli välillä haastavaa. Haasteita aiheutti aluksi aiheen rönkyileminen ja oma mielenkiinto aiheeseen. Olisi ollut niin paljon mielenkiintoisia nyansseja ja kehitysvammaisuuteen ja päivätoimintaan liittyen joihin olisi mielellään tarttunut. Opinnäytetyön tekeminen syvensi omaa osaamistani kehitysvammaisuudesta ja päivätoiminnasta. Jos nyt aloittaisin opinnäytetyön tekemisen käyttäisin toiminnan suunnitteluun ja aikataulutukseen enemmän aikaa. Viikko-ohjelman ja toimintasuunnitelman sisältö kehittyi kehittämisen aikana siten, että aluksi pyrin määrittelemään liian tarkkaan toiminnan sisällöt. Rajasin opinnäytetyöni ulkopuolelle asiakkaitten henkilökohtaiset tavoitteet, viikko-ohjelmat ja toiminnat, jotta pystyin luomaan koko päivätoiminnalle struktuurit.

Työelämälähtöisen päivätoiminnan kehittämisprosessi oli mielenkiintoinen ja avartava oppimiskokemus, jota pohdin sosionomin (AMK) kompetenssien näkökulmasta. Näkökulmia ovat eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, yhteiskunnallinen analyysitaito, reflektiivinen kehittämis- ja johtamisosaaminen sekä yhteisöllinen osaaminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen (Sosiaaliportti 2012).

Sosiaalialan eettinen osaaminen pitää sisällään sosiaalialan arvot ja ammattieettiset periaatteet, ja sosionomi sitoutuu toimimaan niiden mukaan. Sen lisäksi sosionomi kykenee huomioimaan jokaisen ihmisen ainutkertaisuuden ja kykenee toimimaan arvostirioita sisältävissä tilanteissa. Sosionomi pyrkii myös edistämään tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta. (Sosiaaliportti 2012).

Kehitysvammaisten ihmisten kohtaamat vaikeudet johtuvat useimmiten siitä, että hänen oma toimintakykynsä ja tilanteista nousevat vaatimukset ovat ristiriidassa keskenään. Toimintakyvyn riittämättömyyden vuoksi kehitysvammaiset tarvitsevat ohjausta, auttamista tai hoitoa (Verner 2012). Tämän vuoksi asiakkaiden ihmisarvon kunnioittaminen ja kehitysvammaisen henkilön kuulluksi tuleminen on tärkeää. Opinnäytetyössäni pyrin kyselyiden avulla parantamaan asiakkaiden vaikuttamismahdollisuuksia päivätoiminnan sisältöön.

Asiakastyön osaamisessa sosionomin on ymmärrettävä asiakkaan tarpeet ja tuetaan voimavarojen käyttöönottoa. Sosionomin on myös osattava tukea ja ohjata tavoitteellisesti erilaisia asiakkaita heidän arjessaan. Asiakastyön osaamiseen kuuluu myös ammatillisen ja asiakasta osallistavan vuorovaikutus- sekä yhteistyösuhteen luominen. (Sosiaaliportti 2012.)

Mielestäni päivätoiminnan kehittämässä huomioin hyvin asiakkaitten erilaiset tarpeet ja voimavarat. Pysin suunnittelemaan toimintasuunnitelmaan asiakkaiden toimintakykyä tukevaa toimintaa. Yhteisöllinen toiminta tukee asiakkaitten vuorovaikutustaitoja ja yhteiset toimintatuokiot olivat luonnollinen tapa toimia yhdessä.

Sosiaalialan palvelujärjestelmän osaaminen sisältää hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevan palvelujärjestelmän ja siihen liittyvän lainsäädännön tuntemista. Sosionomi tulee osata hahmottaa palveluiden jatkuvia muutoksia, ja hänen on kyettävä osallistumaan niiden kehittämiseen. (Sosiaaliportti 2012.)

Palvelujärjestelmä muuttuu koko ajan, ja yksityisen palveluntuottajan tulee kehittää toimintaansa jatkuvasti. Toimintaa kehittäessäni otin huomioon yhteiskunnallisen muutoksen myötä palvelujärjestelmässä tapahtuneita muutoksia, kuten asiakkaiden osallisuuden lisääntymisen sekä heidän osallistumisensa palveluiden kehittämiseen. Kyselyiden avulla asiakkaat pääsivät kertomaan mielipiteensä.

Kriittinen yhteiskunnallinen analyysitaito edellyttää sosionomilta ymmärrystä analysoida yksilön ja yhteiskunnan välisiä suhteita. Yhteiskunnallisen osaamisen taitoihin kuuluu myös osata tukea kansalaisten osallisuutta ja toimintaa yhteiskunnassa. (Sosiaaliportti 2012.)

Päivätoiminta antaa kehitysvammaisille mahdollisuuden mielekkääseen toimintaan arkipäiviksi. Kehitysvammaisten asemaa parantaa heidän osallistumisensa aktiivisesti ympäröivän yhteiskunnan toimintaan. Päivätoiminnan sisältöön kuului käyminen asioilla ja harrastamassa ympäröivässä yhteisössä.

Reflektiivinen ja tutkiva työote edellyttää sosionomilta, että hän osaa arvioida toimintansa teoreettisia lähtökohtia ja soveltaa vaihtoehtoisia ajattelu- ja lähestymistapoja. Sosionomilla tulee olla käytäntöpainotteista tutkimuksellista osaamista, ja hänen tulee osata tuottaa uutta tietoa. (Sosiaaliportti 2012.)

Mielestäni oli opiskeluaikanani sekä opinnäytetyönprosessin ajan pyrkinyt oppimaan reflektiivistä ja tutkivaa työotetta. Uutta toimintamallia kehittäessäni olen kehittänyt uusia toimintatapoja sekä tuonut näkyvämmäksi palvelukoti Rantaniemessä tehtävää hyvää päivätoimintaa. Edellytyksenä kehittymiselle sosiaalialan työntekijänä on reflektiivinen työote.

Yhteiskunnallinen osaaminen edellyttää yhteisöjen toimintaperiaatteiden ja kulttuurien ymmärtämistä. Sosionomin tulee osata toimia erilaisissa kansalais- ja viranomaisverkostoissa. Tärkeää yhteiskunnallisen osaamisen kannalta on se, että osaa tunnistaa epätasa-arvoa tuottavia rakenteita ja toimia niiden purkamiseksi. (Sosiaaliportti 2012.)

Palvelukoti Rantaniemen päivätoiminnan yhtenä ydinkohtana voidaan pitää mielestäni sitä, että henkilökunta toimii kehitysvammalain ja sen tuomien asetusten mukaan. Näin toimimalla päivätoiminta varmistaa ja tukee asiakkaiden osallisuutta ympäröivään yhteiskuntaan. Asiakkaiden erilaisuudet huomioidaan yksilöllisesti päivittäisessä toiminnassa. Toiminnassa pidetään esillä kaikkien ihmisryhmien kunnioittamista ja pyritään vähentämään esteitä asiakkaan yhteiskunnallisen osallistumisen edestä.

Opinnäytetyön tekemisen ja arvioinnin aikana nousi esille useita jatko kehittämideoita. Toiminnan monipuolisuutta lisäisi erityisesti vaikeasti vammaisille suunnattu aisti-huone. Luonnon ja lähiympäristön hyödyntämistä tukisi palvelukodilla toteutettu puutarhaterapia. Näkisin Green Care -toiminnassa myös paljon mahdollisuuksia maaseudulla oleville palvelukodeille sekä toimintakeskuksille. Luonto ja eläimet antavat virkistymisen mahdollisuuksia kehitysvammaisille.

LÄHTEET

Ahonen, H. 1993. Musiikki sanaton kieli. Musiikkiterapian perusteet. Loimaa: Loimaan Kirjapaino.

Ammattiopisto Luovi, Opetussuunnitelma ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus (Valmentava 1), 2.0/1.6.2011.

Bojner- Horwitz E. & Bojner G. 2007. Mielihyvistä musiikista. Vantaa: WSOY.

Hellstén, K., Outinen, M. & Holma, T., 2004, Kehittävä vertaiskäynti – työväline laadunhallintaan, Helsinki: Stakes.

Heiskanen, T. & Hiisijärvi, S. Toiminnalliset menetelmät. Www.dokumentti. Saatavissa:<http://www.ela.fi/akatemia/toiminnalliset.php>. Luettu 23.10.2012.

Hintsala, S. & Ahlsten, M. 2011. Perustuuko asuminen tarpeisiin vai järjestelmän ylläpitämiseen. Ripatti, P. (toim.) Kehitysvammaisten Asumisen uusi reformi 2010-2015. Helsinki: THL.

Honkonen, M. 2007. Kuvilla enemmän - Valokuvien käyttö kehitysvammaisten opetuksessa. www.dokumentti. Saatavissa:http://papunet.net/fileadmin/muut/opinnaytteet/mari_honkonen.pdf. Luettu 11.10.2012.

Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2009. Trampoliini vai turvaverkko. 15. painos, Helsinki: WSOYpro Oy.

Jalava, U. & Virtanen, P. 1996. Laatu, innovaatio ja projekti. Tampere: Tammerpaino oy.

Kaski, M., Manninen, A. & Pihko, H. 2009. Kehitysvammaisuus. 4. Painos. Helsinki: WSOY.

Konola, K., Kekki, S., Tiihonen, P. & Marjamäki, K. 2011. Tulevaisuus omissa käsissä- Miten päämies itse johtaa oman elämänsä ja palveluiden suunnittelua. Ripatti, P. (toim.). Kehitysvammaisten asuminen Uusi reformi 2010-2015. Helsinki: THL.

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 23.6.1977/519.

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta 3.8.1992/733.

Lipponen, T. 1993. Laatujohtaminen: laatujohtamistyökalujen valinta ja soveltaminen. Kuopio: Financier.

Malm, M., Matero, M.; Repo, M. & Talvela E-L. 2004. Esteistä mahdollisuuksiin. Porvoo: WSOY.

Moisio, J. Laadunhallinnan perusteita. Www.dokumentti. Saatavissa: http://www.ims.fi/sites/default/files/21103_Artikkeli_Laadunhallinnan%20perusteita.pdf. Luettu 10.10.2012.

Musikka-Siirtola, M. & Ojanen M. 2002. Kehitysvammaisten päivätoiminnan ja asumisen laatu. Tampere: Juvenes-Print.

Sosiaaliportti, ECTS –kompetenssit. 2012. Www.dokumentti. Saatavissa, http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkinto/ects_kompetenssit/. Luettu 11.10.2012.

SFS 9001. Laadunhallintajärjestelmät. Vaatimukset. 2008. Helsinki: Suomen Standardisoimisliitto SFS.

Taipale, V., Lehto, J., Mäkelä, M., Kokko, S., Muuri, A. & Lahti, T. 2004. Sosiaali- ja terveydenhuollon perusteet. Porvoo: WSOY.

THL. Sosiaaliportti. Www.dokumentti. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/paivatoiminta/>, Päivitetty 8.9.2011, luettu 21.7.2012

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Rantaniemen päivätoiminnan toimintasuunnitelma**14/2012-26/2012****Kuvaus**

Toiminnan tavoitteena on monipuolinen ja virikkeellinen toiminta. Fyysisen-, psyykkisen- ja sosiaalisentoimintakyvyn kehittäminen ja ylläpitäminen.

Keinoina toiminnalliset menetelmät, joita tarkastellaan puolivuositain. Toimintaa toteutetaan viikko-ohjelma mukaisesti ja toimintasuunnitelmassa ideoita teemojen mukaisiksi tuokioiksi.

Huhtikuu

- Viikko 14 musiikkituokio laulamista ja soittamista selkolaulukirjasta, Kotitalous sämpylöiden tekemistä, luovatoiminta ja kirjallisuus pääsiäiskoristeiden tekeminen ja aiheeseen liittyvä kirjallisuus, liikunta ulkoilua ja pelejä, asiointi kaupassa käynti.
- Viikko 15 musiikkituokio levyraati, kotitalous pikkuleivät, luovatoiminta maalaamista, kirjallisuus ajankohtaisten asioiden läpikäyntiä, kädentaidot puutöitä, kotityö pihatöitä, liikunta ulkoilua ja sählyä ja asiointi Haapajärvellä käynti.
- Viikko 16 musiikkituokio rentoutushetki, kotitalous iltapalan tekeminen, luovatoiminta korttien valmistusta, kirjallisuus kuunnelmien kuuntelua, kädentaidot puutöitä, kotityö siivousta, liikunta ja asiointi uintireissu ja asiointi
- Viikko 17 Veteraanipäivä, musiikki laulamista siihen liittyen, kotitalous iltapalan tekemistä, luovatoiminta askartelua, kirjallisuus Suomen historia, kädentaidot pihatöitä, liikunta ulkopelejä ja asiointi kaupassa käynti.

Touko

- Viikko 18 Vappu, musiikkituokio vappuun liittyvä musiikki, kotitalous munkkien tekoa, luovatoiminta, kirjallisuus, kädentaidot, kotityö, liikunta ja asiointi.
- Viikko 19 Kevätjuhlaohjelman harjoittelua ,kirjallisuus Snelmannin toimintaan tutustuminen, liikunta lenkillä käynti, kalastus
- Viikko 20 Kevätjuhlaohjelman harjoittelua, musiikki laulamista selkolaulukirjasta, Luovatoiminta maalausta Kaatuneiden muistopäivään liittyen, Kodintyöt pihatöitä
- Viikko 21 Kevätjuhlaohjelman harjoittelua, luovatoiminta korttien tekemistä, liikunta lenkillä käyntiä
- Viikko 22 Kevätjuhla, musiikkituokio levyraati, kotitalous pikkuleipien tekemistä, kädentaidot linnunpönttöjen tekemistä, liikunta Uintireissu Uikkoon

Kesä

- Viikko 23 Ympäristöpäivä siihen liittyen askartelua luonnon materiaaleista, kirjallisuus ympäristön merkityksestä, liikunta ulkoliikunta

- Viikko 24 musiikki rentoutushetki, luovatoiminta maalaamista sormiväreillä, ulkoliikuntaa
- Viikko 25 Juhannus, musiikkia siihen liittyen, kirjallisuus ajankohtaiset uutiset
- Viikko 26 musiikki selkolaulukirjasta, kahvileivän leipomista, ulkoliikuntaa

Rantaniemen Päivätoiminnan viikko-ohjelma					
	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai
Klo 9	Aamukokous	Aamukokous	Aamukokous	Aamukokous	Aamukokous
	Siivous	Siivous	Siivous	Siivous	Siivous
	Musiikki- tuokio	Luova toiminta	Kirjallisuus	Kädentaidot	Asiointi
Klo 11	Lounas	Lounas	Lounas	Lounas	Lounas
	Kotitalous/ Ulkoilu	Ulkoilu	Ulkoilu	Ulkoilu	Ulkoilu/ Pelihetki
Klo 14	Kahvi	Kahvi	Kahvi	Kahvi	Kahvi

Yhteenveto asiakkaiden mielenkiinnon kohteista Palvelukoti Rantaniemi päivätoiminta

Vastaukset %-koko kyselyyn vastanneista kiinnostunut tekemään ko. asiaa päivätoiminnassa.

Luova toiminta	
Laulaminen	71,4
Kuorossa laulaminen	85,7
Pianon soitto	71,4
Musiikin kuuntelu	71,4
Taidenäyttelyn pitäminen	14,3
lukeminen	28,6
äänikirjojen kuuntelu	42,9
näytelmäkerhon pitäminen	42,9
mattojen kutominen	57,1
piirtäminen	0,0
maalaaminen	14,3
savitöiden tekeminen	14,3
ompelu	14,3

Liikunta	
Lentopallon pelaaminen	42,9
Uiminen	57,1
Kuntosalilla käynti	42,9
Sählyn pelaaminen	57,1
sauvakäveleminen	28,6
pyöräily	71,4
jalkapallon pelaaminen	42,9
käveleminen	71,4
jääkiekon pelaaminen	28,6
hiihtäminen	42,9
ampuminen	42,9
Wiin pelaaminen	57,1

Arjen askareet	
Siivoaminen	57,1
Leipominen	42,9
Ruuan laitto	57,1
Kaupassa käynti	71,4
kirjastossa käynti	85,7
apteekissa käynti	28,6
töiden tekeminen	42,9
puutöiden tekeminen	71,4
tietokoneella oleminen	71,4
retkeily luonnossa	71,4
kahvilassa käynti	57,1
pizzeriassa käynti	71,4
kyläily	85,7

Yhteenveto asiakastyytyväisyyskyselystä

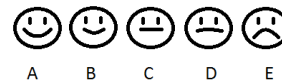
Asiakaspalaute PÄIVÄTOIMINTA

Toimipiste: _____
 Asiakas: _____
 Päivämäärä: _____
 Kyselyn suorittaja: _____

1. Miltä sinun kasvosi näyttävät nyt?
 Minkä vuoksi kasvosi näyttävät tältä?

2. Mitä mieltä olet toiminnasta, jossa käyt arkisin?
 Minkä vuoksi sinusta tuntuu siltä?

3. Onko toimintaa riittävästi?
 Minkä vuoksi olet sitä mieltä?

4. Millainen mieli sinulla on kun olet toiminnassa?
 Miksi sinusta tuntuu tällaiselta?

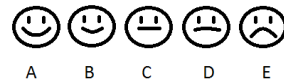
5. Mitä haluaisit toiminnassa muuttaa?
 _____

6. Mitä mieltä olet päivätoiminnan henkilökunnasta?
 Minkä vuoksi olet tätä mieltä?

KYSELYN SUORITTAJA TÄYTTÄÄ:

7. Kyselyn suorittajan arvio siitä, minkälaisesta olostai
 voinnista tutkittavan olemus kertoo

8. Ymmärsikö osallistuja kysymykset?
 1. Kyllä
 2. Ei, tarkennus _____